

SOOLO

Oskus noote siduda

Intervjuu Toomas Vaviloviga

LIINA FJUK
muusikateadlane

Alates käesolevast hooajast on Vanemuise teatri muusikajuht ja peadirigent 1969. aastal sündinud Toomas Vavilov, eesti esiklarnetist, kes on tänaseks ka dirigendina näidanud kõrgeimat taset. Kui Helena Tulve pälvis teosega “Sula” rahvusvahelisel heliloojate rostrumil esimest korda peavõidu, juhatas ERSO fonogrammi sellest teosest Toomas Vavilov. Vavilovit tuntakse aga juba ammu kui saladuslikult musikaalset pillimeest.

Kohtusin Toomas Vaviloviga tema kabinetis Vanemuise teatris oktoobri lõpul, mõned päevad enne balleti “Peer Gynt” esietendust. Aknast paistsid hall taevas, sügisesed puud ja krohvitud majasein, kabinetis olid kirjutuslaud ja kapp, paar tugitooli. Laual oli kohvriku klarnetiga.

Kuidas oled ennast Tartus sisse seadnud ja mis on sinu jaoks Tartu? Tunnetad sa siin mingit lõunaeestilisust? Või oled siin täpselt nii vähe, kui saad, ja lähed ruttu ära mujale?

Ma olen teist kuud tartlane ja kindlasti olen sel aastal ainult tartlane. Ma õpin seda olema. Olen lugenud Tartu kirjanike teoseid, mis viimastel aastatel ilmunud. Olen lugenud Vanemuist puudutavaid raamatuid – just lõpetasin Ülo Tontsu raamatu “Kolmkümmend aastat teatrihitamist”, et aru saada, kus ma olen. Kes ma olen, seda ma enam-vähem vist tean, aga – kus ma olen. Tartu on ju muusika poole pealt olnud päris perifeeria moodi, Tartu muusikaelu tähendas ju kogu Eestile vaid Tartu levimuusikapäevi. Ja mis on see ülejäänud osa ja mida ma tegema pean, selles katsun tõesti selgusele jõuda.

On selge, et see on väljakutse, see töökoht jõudis minuni nii, et lihtsalt läks nii. Siseheitlused olid tugevad, mingil hetkel ma isegi ütlesin ära: “Ei-ei, ma ikka ei saa seda teha.” Aga ma arvan, et mingil põhjusel ma siin nüüd olen. Pean oma missiooni ära tabama.

Muidugi võib alati küsida, kas Eesti vajab kahte ooperiteatrit, kas me lauljate-orkestrantidega veame välja, kas need kulutused on otstarbekad. Aga kui ma olen lugenud, kuidas kuuekümnendatel, seitsme-, isegi kaheksakümnendatel näiteks Ird pidi käima ja kirju vahetama mitte ainult Eesti Kultuuriministeeriumiga, vaid otse Moskvaga, et ei kaotataks Vanemuist ära, et ei kaotataks muusikapoold ära, siis ei ole minu asi küsida, kas seda on vaja. Tegelikult pean tegelema selle hoidmise ja tugevaks tegemisega. Kuidas seda teha, seda ma veel ei tea, kuidas vahendeid on... Aga just need raamatud Tartu ajaloo ja teatritegemisest on mulle natuke selgemaks teinud, miks ma siin olen, kuigi ma päris täpselt seda ikka veel ei tea.

Ja Tartu on mind päris hästi vastu võtnud. Tartu korteris ma gan paremini kui Tallinna korteris. Ja see pole ainult minul nii, mingisugused “sooned” on siin teistmoodi. See ei ole nüüd hull Tartu-vaimustus, mis tabab esimese kursuse tudengit, aga see on lihtsalt konstateering.

FOTO VAHUR LÖHMUS

Kus sa tavaliselt Tartus liigud ja mida teed?

Täna tulin kella kaheksaks Vanemuisesse ja valmistasin põhjalikult ette puhkpilli grupiproovi, nüüd ma teen seda intervjuud, ja siis ma lähen vaatan, kuidas läheb "Peer Gynti" dirigeerimine teisel dirigendil Lauri Sirbil. Siis külastan kindlasti jõusaali ja lähen koju, et valmistada ette homme "Peer Gynti" täisproov ning mõtlen, partituur käes, väga hoolega laupäevasele-pühapäevasele "Butterfly" etendusele. "Butterfly" on mul küll selge, aga ikka on tervistav võtta ja lihtsalt kas või kümme lehekülge jälle väga põhjalikult "läbi lugeda". Kodu on Karlova linnaosas, ega ma siin palju ringi ei käi, aga katsun iga päev jõusaali külastada ja jooksmas käia.

Kas Vanemuine on omaette linn keset Tartut?

Ei, ma ei arva, et ta on riik riigis. Aga kindlasti on Tartu märgid ülikool ja Vanemuine – ja siis räägime juba ülejäänud Tartust. Tartusse on tulnud mingid uued negatiivsed märgid ka juurde, nagu uus kaubamaja... Aga Vanemuine on näitlejate poolest üks Eesti tippe kindlasti.

Kas suhtud ise ka kaubamajasse negatiivselt, oled sa seal käinud?

Noh, muidugi käin, samal ajal ta on ju funktsionaalne. Ega ta nüüd nii karjuv kits ka ei ole, on suhteliselt väljapeetud värvide ja disainiga, nii et ega ta tegelikult mind ei häiri. Kaubamaja kasuks räägib see, et selle viimasel korrusel on üks kohvik, kust avaneb Vanemuisele imepärane vaade. Istusime Peep Lassmanniga päev enne avakontserti seal ja sealt avaneb tõesti parim vaade Vanemuisele, uskumatu vaade!

Millisena Vanemuise orkester sind ees ootas?

Teised teavad seda kindlasti paremini. Ma armastan seda orkestrit. Muidugi need üksused on natuke ebaühtlased, aga ta on selline jonnakas: võib-olla ei tule uus asi veel esimeses ja teises proovis välja, aga siin puretakse ennast väga raskest materjalist läbi. See teeb mulle isegi veel rohkem rõõmu kui see, kui keegi kohe väga hästi ära mängib. Selle visaduse ja hambad ristis puremisega hiilgab näiteks tšellorühm, mulle see kohutavalt meeldib. Keelpillirühmas on valdavalt naised, see on ilus. Üldiselt see on tore orkester.

Palun räägi oma tööst orkestriga. Millega kõige rohkem tegeled?

Igal dirigendil on niikuinii oma käekiri. Eks ma olen täpselt selline, nagu ma olen. Ma ei oska eriti vahet teha, kas juhatada ERSOt või Vanemuise orkestrit... Dirigent ju juhatab rütmi... ja siis vahepeal veidike fraasi ja kui miski ei kõla nii, nagu ta tahab, siis sekkub manuaalselt, intensiivsemalt või siis peab kinni ja teeb selgeks, mismoodi tema seda asja ette kujutab. Siin ei ole vahet, kas su käe all on Chicago filharmoonikud, Berliini filharmoonikud või Vanemuise omad. Dirigendi töö on ikka ühesugune. Ja mida kiiremini see kõik toimub, seda parem on dirigent. Ma ei ütleks, et Vanemuise orkester nõuab mingit erilist "kirurgiat". Teine orkester, millega töötan, on Muusika- ja Teatriakadeemia orkester, nendega on proovid esmaspäeviti – teised päevad olen ausalt siin. Peaksin siin majas viibimist isegi veidi vähendama – liiga kättesaadav ei tohi ka olla. Teater on keeruline organism ja siin olla on omamoodi raske.

Mingil arengutasemel võib ligine pühenduminegi olla eba-professionaalsuse tunnus. Klarnetist rääkides mängisin kunagi kuusteist tundi päevas, kuid ega ma nüüd enam tehniliselt oluliselt ei arene. Kui ma peaksin praegu kuusteist tundi harjutama, oleksin ma ikka väga ebaprofessionaalne. Eesmärk on viia "kulud miinimumini ja tulud maksimumini". Ka dirigenti on vaja eelkõige

selleks, et asjad käiksid rutem, kui nad käiksid ilma dirigendita. See selleks, et dirigent annab oma musikaalsuse, oma personaalsuse ja isiksuse võlu. Aga tegelikult on küsimus selles, kas ühe sümfoonia väljatoomiseks on vaja kolm või kolmkümmend proovi – ilma dirigendita kolmkümmend ja dirigendiga kolm proovi. Tähtis on lihtsalt väga väärtustada seda aega, kui inimesed koos on.

Milline otsustusõigus on sul Vanemuise teatri muusikajuhi ja peadirigendina? Kellega pead läbi rääkima repertuaari küsimustes ja kuidas see asi üldse käib? Ja mida sa mõjutaja rollis tahad teha?

Enne ütlesin, et hirmutav oli lugeda, kuidas muusikapoole eest on aastakümneid kõva sõda peetud. Viimati arutati muusikapoole kaotamist siis, kui Jaak Viller siit ära läks – paar aastat tagasi. Ma tahan teha niimoodi, et mingi järgmine Kaarel Ird ei pea käima mööda Moskvat või Eesti Kultuuriministeriumi ja seletama, et muusikaasi on siin vajalik, et seda ei tohiks ära kaotada. Ka repertuaar tuleb pika sisekaemuse tulemusena. Ma ei hakka tärnikesega märkima, mis tükki siin pole tehtud. Ma ei ole ooperimaailmaga väga kursis – aga ma olen ooperi muusikaga väga hästi kursis. Ma pole kunagi eriti sallinud lavastusi ega ooperiteatreid, ma armastan puhast muusikat. Mulle meeldivad pigem kontsertettekanded kui kangelase saabumine papist hobuse seljas. Plaetidelt olen kuulnud enamikku lauljaid ja oopereid. Mul on hea DVD-kogu ooperitest, aga ma ei vaata neid eriti sageli. Kõige armsam Violetta on minu jaoks Montserrat Caballé: kuidas ta hääl särab, kuidas naerab, kuidas iga naerukurin sisaldab justkui kristallilööki – sa kujutad endale ette ette nii kaunist naist! Aga kui laval teda näed... Nagu ka Anna Karenina – kõik elus tegelased jäävad Tolstoi kirjeldusele alla. Niimoodi on mul ooperiga. Ma saan aru, et aeg-ajalt tehakse asja huvitavaks sellega, et tegelased hakkavad muusikat ennetama, mida keerukamaks vokaalpartii läheb, seda enam peab vend seal laval "pranokkima". Tegelikult pole sellist asja vaja! Kui kuulata vanu kolmekümnendate, viiekümnendate esitusi, siis tempod olid väga aeglased. See ei olnud mitte "suur romantiline lähenemine", vaid *bel canto* oli ikka väga tähtis. Praegu on see ülevastamine ja iga hinna eest *action*'i otsimine minu arvates liig ja mina ei saa seda vaadata. Parem olgu tühi lava ja lasku mul seda laulu, muusikat kuulata. Aga samal ajal ei tohi lavastus ka tuim olla, nii et lavastuse kiretus hakkab muusika kirge segama. Minu meelest teeb väga häid lavastusi Metropolitan Opera. Olen Levine'i kunsti suur austaja, ta on võimas dirigent. Aga eriline lemmik on ikka Maria teater, kõik on maitsekas, vastavalt muusikale, laulja kunsti ei sega mitte keegi.

Millised kogemused on balleti "Peer Gynt" ettevalmistamisest? Kuidas laabub koostöö lavastajaga?

Mis seal ikka teistmoodi on... muusikat, mille lavastaja Mare Tommingas sinna valis, tean juba ammu. Lavastamine – ma ei sekku sellesse, see on teise inimese loomeprotsess, kus üks osa on orkester ja dirigent.

Aga sul on kindlasti oma visioon, kuidas see muusika peab kõlama... Ja muide, ma tahaksingi teada, miks sul Grieg nii hästi kõlas avakontserdil? Räägi, mida sa Griegist mõtled?

Nüüd hüppasid küll teisele teemale... Aga kes on Norras käinud, saab aru, millega on tegemist. Grieg oli inimesena väikest kasvu, ühe kopsuga, pooleldi invaliid, väga pulbitsev, närviline ja halb dirigent, ajas kõiki segamini. Aga Norra loodus valitseb inimese üle. Sellepärast võtan ma Griegi väga jõulise dramaatilise heliloojana. Kui oled näinud Austrias Alpi äikesetorni ja Norras äikesega lumetorni, siis tegelikult Norra oma on veelgi võimsam. Muusikalisi

tormikirjeldusi on Beethoveni Kuuendas sümfoonia, Berliozil... Aga kui saksa muusikas on tormi kirjeldus, siis Griegi muusika on küll torm ise, ja tegelikult seda *maestoso*'t ja eredust, võimsust, mastaapsust, mida Norra kaljud ja fjordid endast kujutavad, ei näe kusagil mujal. Isegi Ameerika Suur Kanjon ei avaldanud mulle sellist muljet.

Ma muidugi olen meelitatud, et nii küsid. Võttes mingi teose, mõtlen alati, millisesse saali see teos on kirjutatud, kuidas see võis esiettekandel kõlada. Näiteks Šostakoviči Viiendale sümfooniale lähenesin läbi Peterburi filharmoonia saali aura, seal on täiesti omaette akustika, nii seletatavad kui seletamatud parameetrid. Võib rääkida Gustav Mahlerist, Viini filharmoonikutest, Berliinist ning Karajanist ja Furtwänglerist, aga tõeline ajalooline epohh tekkis ikka Mravinski ja Peterburi filharmoonikutega. Olen seal saanud istuda vaikselt proovis taga rõdul. Sellist hingevärinat, kõhedust pole mujal olnud, kuigi olen ju näinud paljude heade dirigentidega proove, istunud Kurt Masuri proovis orkestris. Just see Peterburi filharmoonikute tšellode ja kontrabasside kõla – need jõumasinad mõirgavad isegi *pianissimo*'s – see on selle orkestri firmamärk, kuigi seal ju mängivad kõik hästi. Nii oli see tämbrilise “alumise otsa” tunnetamine avakontserdil Šostakoviči sümfoonia õnnestumise eeltingimus.

Mina kuulsin avakontserdi Šostakoviči esituses kõlavärvide detailidesse mineva mitmekesisuse avanemist.

Mul on olnud head õpetajad. Viienda sümfoonia partituuri strihhid kopeerisin ma juba aastaid tagasi Nikolai Aleksejevilt – mis tema omakorda oli Mravinskilt kopeerinud. Eks need asjad settisid mu sees kaua, juba kevadel istusime Aleksejeviga ja lugesime partituuri koos mitu korda. Õnneks on mul alati olnud inimesi, kellega asju arutada, eeskujudega on mul väga vedanud!

Šostakoviči inimlikus pooles on ka sellist pehmust ja *cantabile*'t, väga elementaarset fraasi, mida just Juri Temirkanov on hakanud Šostakoviči puhul välja tooma ja mida ka Aleksejev edasi kannab. Muidugi on seal ka kõledaid kohti, kus vaikus väreleb ja hullem enam olla ei saa, aga seal on ka palju soojust.

Vanemuse teemadel jätkates: millal hakkad ooperit dirigeerima? Sa oled öelnud, et otsustasid selle töö kasuks kahel põhjusel: Vanemuse orkestri pärast ja sellepärast, et saab ooperit teha. Kuidas siis nüüd ooperiga on?

Ooperiga on hästi. Praegusel hooajal, mis sisaldab ka päris mitut uut lavastust, on kõige suurem ettevõtmine Jacques Offenbachi “Hoffmanni lood”. Selle toob kevadel välja Lauri Sirp. Ta on väga hea ooperidirigent, ooperis tugevam kui mina. ”Hoffmanni lood” lavastab Dmitri Bertman, kelle töid ma jumaldan. Esimese aasta ooperidirigendina ei sõanda ma sellise ässaga kokku minna. Bertmanile ma vaatan ikka väga alt üles.

Kuidas sa tavaliselt uue projektiga tööle hakkad? Kuidas sa töötad?

Kui on palju aega, siis ma töötan väga põhjalikult mitu kuud, mõne loo kallal terve aasta. Istun ja loen kõik hääled läbi, horisontaalid ja vertikaalid, uurin ja analüüsin. Kui on vähem aega, siis võib-olla öpin lindi järgi. Kui üldse pole aega, siis läheb lehest. Et ma nüüd mingi ultrasüvenega oleks, seda ei saa ka öelda. Räägitakse, et Karajan suutis kõike justkui fotografeerida – kui sa kuuled, ja kui see sind ka väga liigutab, siis jäävad ju partituurid esimese korraga meelde. Nagu ka huvitavad õppeained. Mäletan, et kooli ajal oli mul väga raske kohustuslikke luuletusi pähe õppida, aga jõuline isamaaluule oli mul otsast lõpuni peas: kui loed ükskord läbi ja see sind puudutab, siis on lihtsam. Nii palju on ERSOs mängitud, teise dirigendina läbitud. Ega teos enne valmis ei saa, kui ta on kontserdil läbi juhutatud. Gennadi Roždestvenski ütles õigesti, et sa võid kõik ära õppida, aga kui inspiratsiooni pole, siis head proovi ei tule. See on ikkagi väga loominguline tegevus ja kunagi ei tea, millega see lõpeb. Mõnikord on nii, et sul on kõik peas valmis, aga proovis ütled “mökk-mökk”, teinekord aga lähed võõra looga peale ja kuidagi need

Lisaks dirigenditööle esineb Toomas Vavilov aktiivselt ka klarnetistina.
FOTO KAUPU KIKKAS

ideed tulevad ja proov töötab väga hästi. Kõrvalteele on ka väga kerge sattuda. Tihti avastad, et oled ikka väga vael teel, eelkõige just dramaturgiaga. Keeruline.

Võib-olla ooperi juhatamine on mõnes mõttes lihtsam, mõnes mõttes raskem. Ma armastan ikkagi muusikat rohkem kui primadonnasid või lavastajaid. Püüan olla partner, ka nagu üks laulja, kes laulab seda, mida orkester mängib. Muusikas on ju palju asju nii, et kui muusika on väga tundeline, siis ühel hetkel laulja enam ei saa. Tal tuleb dünaamikas piir ette, tämbriiline võimetus – aga siis orkester saab: kaotusekibedust või hinge lõhestatust saab tegelikult mõne partiiga, näiteks metsasarvede sordiiniga, võimendada.

Mul oli plaan küsida, mis suunas tahad areneda, aga rääkisidki sellest juba veidi...

Elu on selline, et ta mängib sulle hoopis rohkem kätte, kui oskad ette kujutada. Kui ma olin Muusikakeskkoolis, siis olla ERSO mängija oli minu jaoks nii suur asi. Tollal jõuti sinna läbi Moskva või Peterburi kooli. Mul oli keskkooli ajal selge siht, et kasvõi teiseks klarnetiks ma ennast sinna välja murrar. Tegin selle nimel röögatult tööd ja olin 18-aastaselt juba ERSOs, ilma Moskva koolita ja esimese hääle peal. Dirigeerima hakkamine oli väga suur juhus. Oli vaja purjus peaga kihla vedada, et lähen konkursile.

Nii et see lugu ongi õige, et see oli alguses lihtsalt kihlvedu? Muidugi. Jaa.

Ma arvan, et tegelikult tuleb lihtsalt rohkem tööd teha ja vähem karjääri peale mõelda. Kui tõsiselt teed, siis elu pakub võimalusi. Ma olen ka tihti mõelnud, et miks ma ometi ei saa seda või toda, ning takkajärgi olen kõik asjad kätte saanud ja väga hästi aru saanud, et kui ma oleksin alguses saanud, oleks see liiga vara olnud ja lõppenud suure hävinguga.

Kui arvestada, et inimesele on jumala poolt antud vaba tahe, siis need variandid, kombinatsioonid, mis tekivad, on alati kõigist variantidest kõige paremad. Ideaalset ei saa olla, kuna muidu oleks inimene nagu masin, nagu ketikoer. Arvan, et see keemia, mis on inimese ja jumala vahel, vaba tahte ja valikute vahel, on väga keeruline. Nii ise mingit suunda võtta... muidugi peab midagi olema... aga oluline on lihtsalt see, et sa alla ei käi ja et oleksid tugev.

Räägime nüüd lõpuks ka lapsepõlvest ja kujunemisloost. Õppisid Muusikakeskkoolis, kas oled Tallinnast pärit?

Alguses ma ei õppinudki Muusikakeskkoolis, olin 28. koolis spordiklassis. Kaks trenni oli päevas – sealt on jäänud harjumus, et ma ühe trenni päevas teen. Kuid viiendas klassis läksin ma ise üle Muusikakeskkooli. Mäletan, et olin Tiina Ehini kabinetis ja ütlesin, et ma tahaksin teie kooli tulla. Pidin kirjutama avalduse ja teisest koolist tooma paberid. Emale ütlesin, et vahetan kooli, aga ise ajasin kõik korda. See oli minu asi. Ja sain sisse ka – võtsin veel lisa-solfedžotunde ja õppisin noodivõtmeid tegema, neid ma ei osanud ka varem teha.

Minu arvates on inimese elus kindlad hetked, mis muudavad saatust. Oli hetk, kui ma esimese klarneti kätte sain ja sellega mitte midagi ei osanud teha, see oli umbes neljandas klassis. See oli ühe peretuttava klarnet, tollal ma ise mängisin puhkpilliorkestris. Mulle meeldis väiksena, kui puhkpilliorkester kusagil mängis. Jooksin alati sinna ja võisin lõpmatult seista ja vaadata. Ükskord oli kõrvalmajas matus ja kui orkester mängis, siis mina olin kisanud, et emaisa, tulge ruttu, ja olin nii õnnelik, et orkester mängib. Niisiis, 28.

Peaaegu siin Tartus oma missiooni ära tabama.

FOTO SCANPIX

kooli kõrvalt läksin Tombi puhkpilliorkestrisse mängima ja seal olid mul väga head õpetajad. Kalev Kütaru on olnud üks parimaid klarnetiõpetajaid, kes tegi asja minu jaoks huvitavaks, ta oskas noortele väga hästi läheneda ja on väga hea inimene. Kuna ma mängisin alti ja mind taheti panna metsasarve õppima, siis klarnetit hakkasin õppima salaja. Sain perekonnatuttava käest klarneti ja salaja mängisin. Ja viiendas klassis siis läksingi Muusikakeskkooli.

Meeles on just see imetus, et klarnet on tohutult ilus pill – hõbe musta puu peal. (*Võtab lauvalt klarnetikohvri ja näitab oma pilli.*) Ja kui veel kokku paned! Muhu vanaema ütles mulle: “Mis sa tutedad selle pilliga, hakka õppima ka!” Takkajärgi mõtlen, et sel hetkel, kui ma klarneti kätte sain, siis midagi toimus.

Muusikakeskkooli ajal olin ka väga hea soolokitarrimängija.

Internetist tuli välja, et oled Haapsalu Kevade parima soolokitarristi preemia saanud.

Jaa, ma olen neid preemiaid palju saanud kitarrimängu eest.

Aga kui sa kitarrist juba räägid, mida sa kitarril oled mänginud, mis laadi muusikat?

Heavy-rocki, karmi kiiret rocki. Mängisin Metallisti algkoosseisus, siis olid Paan ja Parasiit, ja isegi Vanem Õde tahtis mind mängijaks. Fresh oli veel üks väga hea bänd, mida me tegime. Kantribändides olen basskidrat mänginud konsi ajal, raha teeninud basskidraga. Mul on ka praegu väga hea pill, kuigi nüüd ma pole tõesti pool aastat mänginud, aga siiaamaani on mul sõrm kiire ja tehnikaga väga hea.

Aga mida sa mängid?

Üldiselt ma käristan ikka blusi, panen võimu põhja, roktivärki. Aga ma ütlen, praegu mul pole aega. Ma oskan paljusid pille mängida: saksofoni, trompetit, trombooni, flööti, kontrabassi... Ma olen nende kõigiga ka raha teeninud.

Eks see klarnet on ka enamjaolt ise õpitud: ise harjutad, ise otsid. Mitte niivõrd vaimse tegevuse kui just füüsilise musitseerimise peale on vist mu anne kõige suurem. Dirigeerimine on ka selline.

Algul ma klassikalise muusika fänn ei olnud. Esimest korda

kuulasin sümfooniati ise plaadi pealt pärast konservatooriumi. Konservatooriumi lõpetasin nelja aastaga, 1992. aastal. Ainus, mida olen kogu aeg palju ja mõnuga teinud, on sport.

Keskkoole ajal oli ka paar aastat, kui ma klarnetit üldse kätte ei võtnud – see on normaalne. Neljateist-viieteistaastaselt olid teised huvid, käisin pika salli ja soolokidraga mööda linna ning istusin Varblase kohvikus. Elasin selle perioodi kiirelt läbi. Kuna naised olid seal nii koledad, siis polnud midagi teha... Meestel harjad peas, naistel harjad peas, ühesugused tagid, ühesugused püksid. Naine polnud enam naine. Üks samasugune pungenaine tegi hambaga õllepudeli lahti... Meeste puhul võib punk olla arusaadav, aga kui naine on selline, siis see on lihtsalt kole. See oli üks põhjus, miks see periood mul ära lõppes, et mulle lihtsalt naised väga meeldivad ja pungenaised ei meeldinud. Haaknõel põsest läbi – vaatasin, et see ei saa ikka õige olla. Ma sain väga hästi aru, et ma olen vales kohas. Päevapealt jätsin Varblase kohvikus käimise järele ja järk-järgult läks huvi süvamuusika poole peale.

Aga mis siis sai? Kuidas sinust sai see, keda nimetatakse täiesti enesestmõistetavalt Eesti esiklarnetistiksi?

Mul on vedanud. Ja ma arvan, et mul on väga suur töövõime. Vajan vähe uneaega, vähe taastumisaega ja mul on jäägitu süvenemis- ja töövõime. Magan tavaliselt viis-kuus tundi, mitte rohkem. Ärkasin üles, läksin kooli harjutama: mis seal kodus vedelda, kui uni on läinud. Kool algas kaheksa-üheksa ajal, läksin seitsmeks majja harjutama. Ega ma sellepärast veel pingpongi või kossu mängimata jätnud. Üks parimaid sõpru oli Toomas Vana, kes õppis Bruno Luki juures ning kuna Luki õpilastel oli plaadikuulamise komme ja intelligentsem olemine, siis vaatasin, et palju harjutavad. Lähevad õhtul veel sinna Muusikakeskkooli B-majja ja... mingis eas oli harjutamine trendikas. Popp oli minna klassi, harjutada, siis minna metsa alla salaja suitsu kõbima ja siis arutada midagi ja siis harjutada jälle paar tundi. Ei saa öelda, et see mingi muusikavaimustus oleks olnud, see oli pigem lihtsalt tegemisevaimustus. Ja nii see tase läks mürinaga edasi. Ning mul on siiaaani väga hea tehnika: väga kiire sõrm ja kiire keel. Tõllal läks enamik mängijaid läände, minul see aga kohe ei õnnestunud, jäin siia ja sain palju orkestritega mängida.

Kas dirigendiks saamisel on oluline ka see, et valitsed oma keha?

Valitsen oma keha ja olen tugev. Rinnalt surusin 125 kilo. Praegu surun 110 – tavaline on 40. Kuid olen kogu oma elu atleetvõimlemisega tegelnud. Arvan, et vältimaks töötraumasid, vääripingeid, alexanderi tehnika tunde, tasub igal muusikul ennast atleediks ajada. See ei mõju su sõrmedele halvasti, ei mõju ka su ajule halvasti. Tavaliselt usutakse, et atleet on loll. Ei ole! Atleet on väga šeff vend.

Palun räägi ära see lugu dirigendiks saamisest. Nagu aru saan, oli see kui väik selgest taevast?

Oli avalik puhkpilliorkestri dirigentide konkurss. Keegi ütles, et mine ka. Ma ütlesin, et kui läheks, paneks nagunii kinni, mis see dirigeerimine siis ikka on. Tema ütles: veame kihla, et sa ei julge minna. No vedasime kihla. Konkursi hommikul sain aru küll, et dirigeerimine on midagi imelikku ja ma lähen sinna pulli tegema, ei osanud ju, ei võtnud isegi ühtegi dirigeerimistundi. Hommikul oli pabim ja käed värisid. Siis kutsusin sõbra, tädipoja, ja tegime viskipudeli lahti. Kui minu aeg käes oli, siis olin korralikult vine all. Mäletan, et lõin käe ülevalt alla – ja orkester hakkas mängima. Mäletan, et ette nähtud oli kaksikümme minutit, mina tegin

loo valmis üheteistkümne minutiga. Ma olin ikka näinud, kuidas head dirigendid orkestriga töötavad, siis läks see kuidagi ruttu ja resultatiivselt. Kuna ma olin purjus ka, siis olin kuraasi täis. Ja siis tuligi välja, et olin esimesest voorust edasi saanud, võitnud. Siis sain ka teisest voorust edasi. Kahes voorus hinnatigi tööd orkestriga. Aga kolmandas voorus tuli juba käsi näidata. Siis ma läksin Jüri Alperteni juurde ja küsisin, et kuidas selle dirigeerimisega on. Jüri vaatas partituuri ja ütles: “Ega siin pole muud, kui ettevaatlikult” ja näitas ette. Sain seal lõpuks mingi koha ja siis hakkas see asi kuidagi minema.

Sellest ma sain aru, et ma olen natuke võimekas, aga ei oska. Lääksingi akadeemiasse dirigeerimist õppima ja jõudsin õppimisega ummikusse. Võib-olla need põhimõtted, mida kannab endas Peterburi koolkond, mida juhendaja Jüri Alperten esindas, on väga head professionaalsele dirigendile, aga algajale mitte. See on sama hea, kui ma esimeses klarnetitunnis hakkaksin rääkima fraseerimisest, aga õpilane ei tea veel, kuidas pilli suhu panna või kuidas sõrmedega vajutada. Samamoodi on dirigeerimisega, et kui sa takteerid skeemi, siis saab mängida. Võid näidata muusikat nagu Neeme Järvi, aga see takteerimine peab seal olema olema. Kaotasin aga selle ära, selge *auftakt*’i, selge alustamise ja dirigeerimise. Jõudsin nii ummikusse, et tulin akadeemiast ära. Aga kuidagi asi jätkus. Lääksin veel teist korda akadeemiasse, aga nägin, et ikka kuidagi ei saa. Õnnelik juhus viis mind kokku Roman Matsoviaga, ta oli siis akadeemias orkestratsiooni ja partituuri analüüsi õppejõud. Roman Matsov oli üks suuremaid kingitusi minu elus, väga lähedane, väga hea sõber. Inimene, kellele võis lihtsalt lõuna ajal külla minna, et tund aega vestelda... Matsovil ei olnud käe vigastuse tõttu dirigendina palju tööd, ta ei saanud eriti juhutada. Lääksin Matsovi juurde, rääkisin, et tulin akadeemiast ära: “Ma ei saa siin hakkama, mulle ei istu, ei saa...” Matsov pani suitsu ette ja ütles: “Aga me ikka jätkame, on ju nii.” Mina ütlesin: “Jätkame muidugi,” ja siis ma kogu aeg käisin tema juures. Olari Elts ka istus seal igal vabal hetkel. Oleks Matsov elus, siiaaani istuksin seal. Temast ma tunnen väga tihti väga suurt puudust.

Siis saatis jumal mulle veel võimsama mehe, sain mõnda aega suhelda Leedu ooperi peadirigendi Jonas Aleksaga. See vaimu- jõud orkestri üle, kontsentratsioon ja teadmised, seda ei saa üldse kirjeldada. Aleksa oli väga kuri mees ja me ei saanud väga hästi läbi. Sest üks ta teadis, et tal on vähe aega, ta oli minu vastu väga käre. Ta õpetas mind takti lööma, väga hästi takteerima. Tema ei lubanud üldse muusikat näidata. Vastupidiselt levinud dirigeerimiskunstile, et peab näitama fraasi, käskis Aleksa takti lüüa, mitte *crescendo*’t näidata, vaid keskendada aju ja vaimutegevus sellele *crescendo*’le, mida parasjagu vaja on. Tal oli ka palju harjutusi just psühholoogilise võime saavutamiseks, mida ma siinkohal ei avalikusta. Aleksa suri pool aastat tagasi. Aga ei ole ma veel teist nii kihvti dirigenti näinud. Tal olid mingid tervisehädad, mille taha jäi maailmakarjäär pidama.

Aleksa andis mulle rõõgatult hea manuaali, nii et ei pea palju rabelema ja näitama.

Avakontserdil ma märkasin ka, et sa ei näidanud, aga ometi mängijad fraseerisid. Mõtlesin, kas olete proovis seda teinud...?

See on ikka see, et pead väga tahtma – tahtma rohkem kui näitama. Sellest saab väga hästi aru. Ei pea näitama muusika loomulikku kulgu. Aleksa teooria oli see, et iga *auftakt* lõhub muusikalise arengu. Sa ei pea ju kahe käega ühele pillimängijale “kallale” minema. (Vavilov näitabki dirigeerides korra *auftakt*’i ja pilku, mille

peale peaks mängija sisse astuma.) Aleksal pidi kõik olema skeemis. Mäletan, et juhatastin ja Aleksa võttis paberilehe ja joonistas skeemi, kuidas kolme peale lüüa ja nelja peale. Kui ma mingi muusikalise asja pärast väljusin skeemist, siis ta kaotas närvid ja ma sain ta käest riielda nagu väike laps hästi kurja isa käest. Kuni sinnamaani välja, et mul oli ikka pisar kurgus tema tunnis, sest ta oli nii võimas isiksus. Mõtlesin, kuidas ma seal ainult minema saaksin ja et ma ei tule kunagi tagasi. Aga kui läksin Tallinna – tollal oli tööd ja raha vähe –, siis hakkasin kohe raha korjama, et sinna tagasi minna.

Kui ma mõtlen inimestele, kellega ma olen muusikaalasel kokku puutunud, siis olen väga tänulik. Eriti on mul vedanud endast vanemate targemate interpretidega. Olen mänginud koos Jüri Gerretziga, Peep Lassmanniga, Nata-Ly Sakkosega, Arvo Leiburiga, Henry-David Varemaga, Teet Järviga.... Mingil perioodil oli mul väga hea kontakt Hortus Musicusega, õppisin nendelt tohutult palju. Need nimed on olnud mulle tõesti väga tähtsad. Näiteks vestlustest Paul Mägiga olen väga palju õppinud. Peeter Saul on mind õpetanud. Vahepeal oli aeg, kus ma jõudsin dirigeerimisega ummikusse, siis Peeter kutsus mind enda juurde ja ütles: “Mul on palju videoid, tule vaata, kuidas Temirkanov dirigeerib.” Läksin tema juurde koju ja Peeter Saul hakkas mulle näitama, kuidas käsi peab olema esimese löögi ajal, teise löögi ajal, kuidas ta kukub, mis asendist käsi tuleb. Saulile meeldib dirigeerimisest rääkida, poksist ka, meil on palju ühist. Saul on väga tark mees, hea mees, suure töövõime ja suure elutööga mees. Saul viis mu ka hästi delikaatselt dirigeerimise manuaali poole, aitas mind väga- väga palju, mille eest talle eriti suur tänu. Ta ise nimetas seda “Väikeseks akadeemiaks”, Heli tõi natuke kooki ja me vaatasime, kuidas dirigendid juhatavad. Vaatasime, kuidas Temirkanov Brahmsi Neljandat sümfooniast alustab – kuidas tal tuleb nii ilus pikk *cantabile*. Vaatasime seda umbes kümme korda, kerisime tagasi ja lõpuks saime aru, kuidas Temirkanov selle kätte

sai. Seal on palju seletamatut, aga üldiselt on palju ka seletatavat: see on selge, et mingitele füüsikaseadustele dirigeerimine allub, et mingil hetkel orkester hakkab ühel ajal mängima.

Mida sa muusikas kõige tähtsamaks pead?

On erinevaid muusikutüüpe: ranged, pehmemad tüübid, looduslikud tüübid, kosmilised tüübid. Alles hiljuti lugesin, kuidas üks eesti klaveriõpetaja teab kosmilise dimensiooni saladusi ja on kindel, et tal on muusikalise selgeltnägemise võime. Enda jaoks olen selguse leidnud kahest asjast. Kunagi küsisin Matsovilt, mis on kõige tähtsam. Matsov vastas niimoodi: “Kui Aristotelese käest küsiti, mis on kõige tähtsam, siis Aristoteles vastas: kord!” Kuidagi see on mulle sisse jäänud. Mida keegi partituuris näeb? Mõni näeb seal suurt emotsiooni, mõni sotsiaalse elu peegeldust, mina näen mingit korda, mingit seletamatut ilusat korrapära nootide vahel, mille nimel peab orkestriga tööd tegema. Ma ei ole kindlasti emotsionaalne dirigent. Kord peab olema – emotsioon on seal niikuinii olemas.

Hermann Hesse “Klaaspärlimängus” on muusikameister, kes ilmub läbi peategelase Josef Knechti elu ja ütleb ükskord, et muusika jumalikust algest ja olemusest ei oska tema suurt midagi rääkida, aga ta võib väga hästi õpetada noote õigesti ritta seadma ja ise neid ritta seada. Ma arvan, et see on asi, mis mulle väga hästi istub: nootide ritta seadmine. Kogu musitseerimise alus on kahe noodi ühendamine, nii lauljal kui pillimängijal. Tehnika ei ole mitte kiiresti mängimine, vaid kahe noodi suhe. Kui mingi passaaž läheb nässu, siis sellepärast, et kaks nooti omavahel ei klapi, mitte et kõik ei klapi. Kui ma aga aeg-ajalt tahan kõigest sellest vabaneda, siis ma panen kidral võimu põhja ja käristan natuke. Nii ma arvan muusikategemisest – ja selle üle ei tasu pead vaevata, mida niikuinii välja ei mõtle.